town) hill-fort in Kaunas sea, the clay culture layer of 20 cm thick was found containing the cobble-stone road, remained fragments of the former cobble-stoned roads along the walls, clay plaster, bones of animals, fragments of the pots of clay ceramics (see Fig. 10), the following single individual artefacts: iron knife, iron passing through arbalest arrowhead, bronze bell-shaped pendant, etc. On the hill located towards north-east direction from the hill-fort the foot settlement of a size of 100x100 m has been found, in which the 18 test excavations have been dug (total area of 18 m²). The culture layer of Iron Age and Medieval times badly destroyed by the ploughing, reaches up to 40 cm. According to the available material the Vieškūnai hill-fort is dated to the second half of the 14th century and is attributed to the external ring of the small wooden castles, which surrounded Kaunas stone castle.

VELIUONOS PILIAKALNIO II PAPILIO TYRINĖJIMAI 1999 M.

Algirdas ŽALNIERIUS

1999 m. spalio mėn. buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai Veliuonos (Jurbarko r.) II piliakalnio, vadinamo Ramybės arba Pilies kalnu, papilyje, numatomų tiesti vandentiekio, kanalizacijos, elektros ir telefono kabelių trasų bei verandos vietose. Ištirtas 160 m² plotas. Inžinierinių trasų vietoje buvo iškasta 1 m pločio ir 134 m ilgio perkasa, gautas beveik visas papilio kultūrinių sluoksnių pjūvis R–V kryptimi. Prie buvusios mokyklos PR kampo ištirtas 26 m² plotas. Nei Veliuonos antras piliakalnis, nei jo papilys iki šiol nebuvo tyrinėtas.

Istoriniuose šaltiniuose Veliuona (Junigeda) pirmą kartą paminėta 1291 m. vasario mėn., kai Kionigsbergo komtūras, sudeginęs Kolainių pilį, nuniokojo ir Junigedos valsčių. Tais pačiais metais lietuviai pastatė ar pradėjo statyti Junigedos pilį. Šis komtūras bandė statybai sutrukdyti, bet tai jam nepavyko. Junigedos pilis nuo 1291 iki 1319 m. buvo puolama 11 kartų, kai kada po du kartus per metus. Tačiau kryžiuočiams pavykdavo sudeginti tik papilius. 1293 m. minimi du papiliai – vienas slėnyje, kitas ant kalno. Veliuonos (Junigedos) pilis stovėjo ant pirmojo Veliuonos piliakalnio, kurį 1912 m. tyrinėjo L. Krzywickis ir T. Daugirdas. Viršutinis papilys greičiausiai stovėjo ant antrojo piliakalnio, vadinamo Ramybės arba Pilies kalnu. Apatinis papilys greičiausiai buvo prie Gedimino kapo piliakalnio, Nemuno slėnyje (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 235–237). 1336 m. Junigeda jau vadinama Veliuona ir siejama su kryžiuočių bei jų svečių pastatytų Marienburgo ir Bayerburgo pilių puolimu. Pirmą kartą Veliuonos pilis buvo užimta 1348 m. vasarą, bet lietuviai ją atstatė jau kitais metais. Pilis buvo puolama 1357 ir 1360 m. 1363 m. magistras V. Kniprodė keturias dienas apgulos mašinomis šturmavo pilį. Po sukelto gaisro pilis buvo užimta, likę gyvi gynėjai iššudyti. Veliuonos seniūnas Goštautas pasidavė į nelaisvę, bet buvo nužudytas vedant į kariuomenės stovyk-

lą. Paskutinį kartą Veliuonos pilis XIV a. paminėta 1367 m., kai didysis magistras V. Kniprodė su galinga kariuomene pasirodė prie Veliuonos. Matydama, kad pilies negalės apginti, įgula ją padegė ir pasitraukė.

Veliuonos pilį 1412 m. atstatė LDK kunigaikštis Vytautas. 1412 m. liepos mėnesį didysis magistras H. fon Plauenas rašė ordino maršalkai, kad Vytautas pastatęs labai tvirtą Veliuonos pilį su 400 kareivių įgula. Ši pilis jau stovėjo ant antrojo piliakalnio, vadinamo Ramybės arba Pilies kalnu. Pilis arba bent jos bokštai buvo mūriniai. Tai paskutinės turimos žinios apie Veliuonos gynybinius įtvirtinimus.

Kultūrinio sluoksnio storis tyrinėtose papilio teritorijos vietose siekia 25–162 cm. Archeologiniu požiūriu vertingą jo dalį sudaro 20–70 cm storio tamsiai pilkas puraus juodžemio sluoksnis, primenantis ariamą arba sodo žemę. Tyrinėtose vietose rasti tik keli archeologiniai objektai, kuriuos galima tapatinti su Veliuonos piliakalnių komplekso gynybine veikla XIV–XV a. Tai duobės, užpiltos maišyta žeme, bei grindinio (?) liekanos prie buvusios mokyklos pastato PR kampo. Mažai rasta ir to laikotarpio archeologinių radinių. Tai kelios virimo puodų šukės puoštu ir lygiu paviršiumi. Galbūt čia buvo apsauginė antros pilies zona, kurioje paprastai buvo ribojama ūkinė žmonių veikla, arba visi senesni jų veiklos pėdsakai sunyko ariant papilio teritoriją.

Papilio V dalyje, į Š nuo bažnyčios šventoriaus, nuo Veliuonos ligoninės pastato R galo iki miestelio Draugystės gatvės, buvo rasti žmonių veiklos pėdsakai (duobės, prakasimai), susiję su čia stovėjusiais mediniais pastatais, kuriuos pagal archeologinius radinius galima datuoti XVI–XVIII a. Tai puodynių, plokštinių koklių, buitinės keramikos šukės. Buvusios mokyklos vietoje ar netoli jos XVII a. pabaigoje – XVIII a. yra stovėjęs mūrinis pastatas. Čia rasta plytų, jų nuoskalų, kalkių skiedinio, sienų karnizams skirtų profiliuotų plytų.

INVESTIGATIONS OF THE FORTIFIED FOOT SETTLEMENT 2 OF VELIUONA HILL-FORT IN 1999

In 1999 the area of 160 m^2 was investigated in the location of the fortified settlement 2 of Veliuona (Jurbarkas district) hill-fort, in the place of construction of the underground communication lines, the culture layer of 25–162 cm thick has been found containing the single finds dated to the 14th–18th centuries, mostly ceramic ones.